

EDİTÖRDEN/Editorial

Doğumunun 1150. Yıldönümünde Fârâbî

On the 1150th Anniversary of the Birth of Fârâbî

2020 yılı büyük Türk bilgini Fârâbî'nin doğumunun 1150. Yıldönümü ve bu vesileyle Birleşmiş Milletler tarafından Fârâbî'nin evrensel kültüre katkılarından ötürü 2020 yılı Fârâbî Yılı ilan edildi.

870 yılında Türkistan'ın Fârâb şehri (günümüzde Kazakistan'da Otrar şehri) yakınlarında Vesiç'te doğan Fârâbî'nin tam adı Ebû Nasr Muhammed b. Muhammed b. Tarhan b. Uzluğ el-Fârâbî el-Türki'dir. Hayatı hakkında ayrıntılı bilgi pek yoktur. Öğrenimine doğduğu yerde başladı, daha sonra bir süre İrand'a dolaştı ve o zamanın bilim ve sanat merkezi olan Bağdat'a gelerek yüksek öğrenimini burada tamamladı. Bağdat'ta Farsça, Arapça, Latince ve Yunanca öğrendi. Çağının ünlü bilginlerinden mantık, dilbilgisi ve felsefe dersleri aldı. Mantık bilgisini ilerletti ve Aristoteles üzerine çalışmalara başladı. Bağdat'a döndükten bir süre sonra Mısır'a gitti. 941 yılında Mısır'dan Halep'e gelerek Emir Seyfüddeve Hemedani'nin sarayında bulundu. Zamanının devlet adamlarından saygı gördü. Alçakgönüllü bir hayat süren Fârâbî, Emir'in teklif ettiği yüksek maaşı kabul etmeyerek küçük bir ücretle yaşamayı yeğledi. Mısır'da kaldığı süre içerisinde Türk kıyafeti ile dolaşan ve Türkçe konuşan Fârâbî, 950 yılında Şam'da öldü ve Babüssagîr'e gömüldü.

Batı kaynaklarında adı Alfârâbius, Abunnaser, Alpharbius ya da Alphartabi olarak geçen Fârâbî'nin fikir hayatı bütün bilgiyi kucaklıyordu. Fârâbî, bütün bilimlerini tasnif eden, sınırlarını belirleyen ve her bilim dalını sağlam temeller üzerine oturtan ilk isimlerdendir. Rasyonel sorgulama alanını ileriye taşımış ve ayrıca maneviyata ayrılmış alanı teşhis etmesi başarı olarak görülmüştür. Bu açıdan bakıldığında Doğru'da Muallim-i Evvel (Birinci Öğretmen) olarak tanınan Aristoteles'i geçtiği söylenir ve hem bu katkılarından dolayı hem de Aristoteles'in bütün eserlerini açıkladığı ve incelediği için Muallim-i Sani (İkinci Öğretmen) lakabıyla ta-

nınır. Fârâbî'nin mantık, matematik, astronomi, astroloji, fizik, felsefe, siyaset, dil, tasavvuf ve müzik üzerine olmak üzere (tıp dışında) 100 civarında eseri vardır.

Asıl ilgisi felsefe ve mantık olan Fârâbî genellikle ilk Türk filozofu olarak anılır ve İslâm felsefesinin en güçlü filozofudur. Platon ve Aristoteles'e düşünsel açıdan çok şey borçlu olan Fârâbî, İslâm dünyasında ilk defa Kindî'nin (801-873) başlattığı felsefe hareketine ve onu şekillendirdiği Meşşâî akıma kendi kültürünün temellerini ve Platon ve Yeni Platonculuk'tan aldığı bazı unsurları da katarak eklektik bir sistem kurmuştur.

Eserinde öncelikle felsefi okulların ve Aristoteles felsefesinin bilinmesi gerektiğini yazan Fârâbî'ye göre felsefenin yalnızca insan, doğa ve evreni değil Tanrı'yı da anlama ve açıklama çabasıdır. Kısaca *Erdemli Kent* olarak tanınan bu eserinde Fârâbî'nin Platon'un etkisi altındaki siyaset anlayışını görürüz. Fârâbî toplumun amacının vatandaşların mutluluğu olarak ifade eder.

Fârâbî'nin en önemli çalışmalarından birisi *İlimlerin Sayımı* (İhsâ el-Ulûm) adlı kitabıdır. Onun bu kitabında verdiği bilim sınıflaması hem bilim ve yöntem hem de dünya görüşünü yansıtmaları bakımından önemlidir. Fârâbî insanın bilimler hakkında bilgi sahibi olmadan önce bilimler sayımının gerekli olduğunu vurgular. Bilimler sayımı, kişinin hem âlim olabilmesi hem de âlim olmayıp kendini âlim zannedenleri ayırt edebilmesi için gereklidir.

Fârâbî en büyük başarısını mantık alanında göstermiş, kendisinden önceki yorumcuların eserlerinden de faydalanarak Aristo'nun *Organon* adlı mantık külliyyatı üzerinde çalışmıştır. Özellikle de Kindî ve diğer mantıkçıların görmezlikten gelerek çözümsüz bıraktıkları kıyas ve ispat teorisiyle ilgili problemleri çözüme kavuşturmuştur.

Fârâbî sadece felsefe, kozmoloji, siyaset felsefesi ve mantık üzerine çalışmamıştır. Fizik, matematik, optik ve müzik üzerine de çalışmaları vardır.

Bilim ve felsefe insanlığın ortak birikimi ve mirasıdır. Bilim tarihi çalışmaları bu ortak birikim ve mirasta İslâm dünyasının ve Türklerin de katkılarının olduğunu kanıtlamıştır. Bu nedenle birkaç senedir, gerek Birleşmiş Milletler gerekse UNESCO bazı özel yılları İslâm ve Türk bilim insanlarına adanmaktadır. Son olarak bilim tarihçilerinin, tarihçilerin ve felsefecilerin girişimi ile doğumunun 1150. yılında evrensel kültüre katkılarında ötürü 2020 yılı Fârâbî Yılı ilan edilmiştir. Biz de bu vesileyle bu sayımızı ona adanmayı uygun gördük.